

Наукові дослідження професійної деформації особистості зумовлюють розроблення комплексного підходу до її профілактики, що включає систему заходів організаційного, психологічного та виховного характеру. Основні заходи профілактики професійної деформації у працівників установ виконання покарань повинні бути спрямовані на створення оптимальних умов службової діяльності, вироблення та розвиток необхідних для службової діяльності професійних якостей, створення оптимальних умов позаслужбової діяльності, підвищення загальної психологічної стійкості та вироблення психолого-педагогічної резистентності до конкретних стресових впливів, психолого-педагогічну і соціальну корекцію професійної деформації.

#### **Список використаних джерел**

1. Аминов И. И., Антонян Е. А. Предупреждение профессиональной деформации сотрудников уголовно-исполнительной системы как фактор профилактики коррупционных рисков. *Наука вчера, сегодня, завтра*: сб. ст. по матер. ХLI междунар. науч.-практ. конф. № 12 (34). Часть II. — Новосибирск: СибАК, 2016. — С. 100–106.
2. Мухина В. С., Проценко Л. М., Хвостов А. А. Сотрудники уголовно-исполнительной системы: экстремальные условия профессии и их следствия. — Режим доступа: <http://rl-online.ru/articles/3-03/310.html>.

*Дубінчук Н. В., начальник служби  
психологічного забезпечення Північного  
Київського територіального управління  
Національної гвардії України;*

*Салій І. Ю., слухач магістратури  
факультету заочного навчання та  
післядипломної освіти за спеціальністю  
«Психологія» Інституту кримінально-  
виконавчої служби*

**Науковий керівник:**

*Бойко-Бузиль Ю. Ю.,  
кандидат психологічних наук, доцент,  
завідувач кафедри психологічних дисциплін  
Інституту кримінально-виконавчої служби*

#### **ОСНОВНІ ЧИННИКИ, ЯКІ ЗУМОВЛЮЮТЬ ПРОФЕСІЙНУ ДЕФОРМАЦІЮ СПІВРОБІТНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ**

На сучасному етапі розвитку суспільства, особливо в період загострення соціальних негараздів, залишаються недостатньо дослідженими проблеми

професійної деформації співробітників правоохоронних органів (далі – ПрО). Особливо, що стосується таких її крайніх проявів як фізична агресія, грубість, застосування спецзасобів без належної необхідності тощо. Відтак, важливо проаналізувати основні чинники, які зумовлюють професійну деформацію співробітників ПрО.

Феномен професійної деформації працівників правоохоронних органів досліджували такі вчені як Ю. В. Александров, О. В. Андрієнко, І. О. Віденєєв, В. О. Лефтеров, В. С. Медведєв, І. В. Пахомов, О. В. Тимченко та ін.

У перекладі з латинської мови, деформація означає відхилення того або іншого органа або предмета від нормальної форми. Також, поняття деформація трактується як зміна якого-небудь предмета або його властивості під впливом зовнішніх сил. Відповідно, професійна деформація особистості являє собою комплекс специфічних, взаємопов'язаних змін у її структурі, що виникають у результаті виконання професійної діяльності [1, с. 83].

Загальними причинами розвитку професійної деформації співробітників ПрО доцільно вважати: безпосередній вплив діяльності на особистість співробітника, особливо у випадку одноманітності та частого повторення типових службових ситуацій та недостатня відповідність індивідуально-психологічних особливостей тим вимогам, які висуває професійна діяльність до особистості.

В якості результату деструктивного впливу службово-регламентованого спілкування на особистість співробітника ПрО розглядають спрощення змісту світоглядних уявлень, звуження діапазону та широти мовленнєвої поведінки, обмеження експресивного репертуару особистості, зниження або обмеження ініціативи та можливостей приймати самостійні рішення в невизначених ситуаціях «без команди», звуження інтересів і рольового репертуару особистості до суто професійних, поява у поведінці людини неадекватних компонентів самоствердження, зміна стереотипів сприйняття, ціннісних орієнтацій, характеру, способів спілкування та поведінки [2].

Видатний О. Н. Леонтєв переконливо доводить, що предмет діяльності – це основний компонент її структури, який визначає специфіку предметної дії суб'єкта професійної діяльності. Існування і дієве функціонування предмета діяльності визначає специфічні особливості професійної свідомості суб'єкта праці. Відомо, що предметом праці співробітника ПрО є правопорушник, тобто особа, яка перебуває у конфлікті з законом та має деструкції у своїй психіці, свідомості та моралі. Будувати комунікацію та встановлювати контакт з правопорушником, здійснювати заходи щодо його перевиховання та ресоціалізації визначають зміст усієї професійної діяльності співробітника ПрО, особливо що стосується вміння «зчитувати» та враховувати його соціально-

психологічні та моральні особливості. Відтак, варто згадати про механізми ідентифікації та деідентифікації, прогалини у яких спотворюватимуть прийняття та розуміння співробітником ПрО власної професійної ролі та викликатимуть виникнення професійної деформації.

Важливим є той факт, що професійна деформація співробітника ПрО найчастіше виявляється у невірному визначенні найзагальніших цілей професійної діяльності, викривленою побудовою завдань у службових ситуаціях, у зв'язку з чим, і процеси, і кінцеві результати праці можуть бути деформовані.

У сфері професійних норм, визначення мети здійснення правоохоронної діяльності, спостерігається певна неузгодженість. З одного боку, детальну правову регламентацію чи «нормативний» характер діяльності співробітника ПрО визначає необхідність керуватися законодавчо зафіксованими і заздалегідь визначеними правилами та нормами. З іншого боку, у конкретних службових ситуаціях, де професійні вимоги конкретизовані не повною мірою, на перший план виходять особисті якості співробітника, його власне ставлення до професійної етики. Нехтування встановленими нормами роботи та принципами професійної моралі здатне сприяти появі проявів професійної деформації особистості співробітника ПрО.

Негативними характеристиками професійної діяльності працівників ПрО також є: підвищена віктимність праці, велика емоційна насиченість за хронічного дефіциту позитивних вражень. Такі особливості служби створюють підґрунтя розвитку стресових станів співробітників. Зі збільшенням стажу роботи відбувається поступове накопичення психічної напруженості у структурі особистості співробітника ПрО, що підвищує ймовірність виникнення дезадаптації та фахової деформації [3].

Виходячи з вище зазначеного доцільно зауважити, що важливим та необхідним завданням сучасного етапу розвитку правоохоронної системи є обов'язкова реалізація заходів з профілактики та усунення професійної деформації особистості в ПрО.

### **Список використаних джерел**

1. Гарний О. О. Проблема професійної деформації персоналу Державної прикордонної служби України. *Проблеми екстремальної и кризисной психологии*. НУЦЗ України, 2007. С. 106–114.
2. Клименко І. В. Гендерні особливості професійної деформації працівників органів внутрішніх справ України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.06 «Юридична психологія». Харків, 2013. 22 с.
3. Афанасьєва Н. Є., Бідило Ю. В. Детермінанти виникнення та розвитку професійної деформації у працівників аварійно-рятувальних підрозділів ДСНС

України. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. Збірник наукових праць. Вип. 14. Частина IV. Харків: НУЦЗУ, 2013. С. 17–25.

***Землянська О. В.***

*доктор психологічних наук, професор,  
професор кафедри. соціології та  
психології Харківського національного  
університету внутрішніх справ*

## **ОСНОВНІ ЧИННИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ**

Професійна діяльність працівників установ виконання кримінальних покарань, підрозділів МНС, поліції України можна віднести до діяльності в складних особових умовах, вона зумовлює зриви у професійній діяльності, зниження працездатності, міжособистісні конфлікти, порушення дисципліни, зловживання алкоголем, інші негативні явища, що у результаті може призвести до виникнення професійних деформацій та деструкцій, в цілому явища дезадаптації особистості.

Специфіка службової діяльності персоналу підрозділів ДКВС містить у собі постійний чинник підвищеного ризику, напруженість виконання завдань в умовах постійного спілкування з засудженими, недостатньої, невизначеної інформації, дефіциту часу, високої відповідальності за результати праці, за життя людей. Це приводить до виникнення різних професійних деструкцій, явища дезадаптації. До найбільш поширених відносяться симптоми емоційного вигорання і ризик виникнення суїцидальної поведінки.

По зведеннях Всесвітньої Організації Охорони здоров'я в розвинутих країнах самогубство, як причина смерті, займає одне з перших місць поряд із серцево-судинними захворюваннями, онкологічними хворобами і нещасливими випадками в результаті дорожньо-транспортних подій. Кількість суїцидів на земній кулі рік від року зростає, а максимум їх приходить на працездатний вік.

При розширювальному трактуванні області суїцидології в неї включають весь спектр так званих «парасуїцидальних» (греч. para – біля) явищ і різних проявів аутодеструкції (саморуйнування). Сюди відносяться ризиковані види спорту (альпінізм, гірськолижний спорт й інше), вибір професій, сполучених з підвищеною небезпекою для життя (робота працівників поліції, установ ДКВС, військових тощо), здійснення вчинків з невиправданим ризиком (наприклад, перебігання дороги перед близько їдучим транспортом), а також деякі форми людської поведінки, зв'язані зі свідомим руйнуванням здоров'я – алкоголізм, паління, наркоманія, надмірне вживання ліків, переїдання, поєднуваних під